

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เราปัจจุบันตกอยู่ในสถานการณ์อย่างหนึ่งของสังคม¹ คือ อยู่ในสภาพที่ไม่มีทางออก ในสถานการณ์นั้น ยิ่งเราพยายามจะหนีให้รอดพ้น กลับยิ่งจะทำให้ตกอยู่ในภาวะที่รุนแรงขึ้น การดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันถูกอำนาจบางอย่างครอบงำโดยไม่รู้ตัว เราตกอยู่ภายใต้อำนาจนั้นตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งตาย ไม่ว่าจะรู้สึกด้วยตนเองหรือไม่ก็ตาม อำนาจนี้เรียกได้ว่าเป็นอำนาจแห่งความเป็นอยู่ของมนุษย์ หรือภวันต์ (being) ซึ่งมักจะทำให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์สูญเสียไป หากเราไม่ตระหนักถึงความมีอยู่หรืออัตถิภาวะ (existence) ของตนเองแล้ว เราก็มีแนวโน้มที่จะต้องพ่ายแพ้ต่ออำนาจของความเป็นอยู่นั้น

มนุษย์เราเกิดมาอยู่ในโลกโดยปราศจากจุดมุ่งหมายปลายทางของชีวิตราวกับว่าเราเกิดมามีชีวิตอยู่อย่างแว้งคว้างไร้จุดหมาย ลอยอยู่กลางอากาศ ไม่มีหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตอยู่ เราไม่สามารถก้าวไปข้างหน้าหรือย้อนกลับไปในอดีตได้ วิถีชีวิตของมนุษย์ตกอยู่ในภาวะจนตรอก สภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์ครอบงำการดำรงอยู่ของมนุษย์ สภาวะนี้มีอิทธิพลต่อมนุษย์ ทำให้มนุษย์ตกอยู่ในภาวะที่เหมือนกับสิ่งต่างๆ ที่ไร้สำนึกในโลก เช่น หนังสือ แก้วอิฐ ฯลฯ

คำถามคือ หากเรากล้าที่จะเผชิญหน้ากับความจริงของความเป็นอยู่ของตัวเอง ได้แก่ ความมีอยู่หรืออัตถิภาวะนี้ เราจะทำอะไรได้หรือไม่ เรากล้าพอที่จะเผชิญหน้ากับความไร้ความหมายของชีวิตหรือไม่ เรากล้าพอที่จะอุทิศชีวิตเพื่อแสวงหาความหมายของชีวิตหรือไม่ มนุษย์ได้ทำอะไรผิดแต่บางครั้งกลับถูกรุกรานจากใครซึ่งไม่มีนาม ไม่มีตัวตน เช่น ย็อบ (Job) ใน *พระคริสตธรรมคัมภีร์ (Old Testament)*² ซึ่งถูกรุกรานด้วยสาเหตุที่อยู่เหนือเหตุผล เห็นใจความเข้าใจของเรา ทั้งๆ ที่เขาเป็นคนซื่อสัตย์และมีศรัทธา

¹ หากกล่าวถึง ปรากฏการณ์ในด้านสังคม ปรากฏการณ์ "อัญภาวะ" หรือความแปลกแยก (alienation) ในสมัยปัจจุบันนี้ สามารถจะจัดรวมเป็นประเด็นเดียวกันได้

² ดูบทที่ 2 หัวข้อ 2.2.1.1 อัตถิภาวนิยมของย็อบ

รวมทั้งไม่ได้ทำอะไรผิดเลยก็ตาม มนุษย์เราจำต้องเผชิญชีวิตโดยลำพัง โดยไม่รู้สาเหตุของการมีชีวิตอยู่ ในลักษณะเดียวกับที่ย็อบบต้องเจ็บปวดโดยไม่มีสาเหตุ ไม่มีผู้ใดหรือไม่มีสิ่งใดช่วยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคที่ “พระเจ้าตายไปแล้ว”³ มนุษย์เราไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงสภาพเช่นนั้นได้ ดังที่ซาร์ตร์ (J.-P. Sartre) ได้กล่าวไว้ว่า “*Man is a useless passion.*”⁴ ในเมื่อมนุษย์ไม่สามารถประสบความสำเร็จ ถึงแม้ว่าจะพยายามแสวงหาสาเหตุของความเจ็บปวดดังกล่าวมากเพียงใด เรายังคงต่อต้านสภาพนั้นเรื่อยไปได้หรือไม่ ผู้วิจัยเข้าใจว่า นั่นคือคำถาม มนุษย์ที่ดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำเป็นต้องแสวงหาคำตอบต่อไป แบบเดียวกับตัวละคร K ในเรื่อง *Der Schloss (The Castle)* ของคาฟกา (Kafka) ซึ่งตั้งคำถามที่ไม่มีใครสามารถจะตอบได้ ในทัศนะของผู้วิจัย หากเกิดเป็นมนุษย์ ก็จำเป็นต้องมุ่งแสวงหาความหมายในชีวิตของตนเองโดยอุทิศชีวิตทั้งชีวิตในการค้นหา ดังเช่นตัวละครเอกในเรื่อง *เฟาสต์ (Faust)* ของ เกอเธ่ (Goethe) ถึงแม้ว่า ไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายได้ก็ตาม ทัศนะแบบนี้สอดคล้องกับทัศนะของนักอัตถิภาวนิยมดังเช่นที่ซาร์ตร์กล่าวไว้

สรุปได้ว่า มนุษย์ตระหนักดีว่า “ไม่ควรที่จะยอมรับสภาวะตกเป็นเครื่องมือของใครที่มองไม่เห็นและไร้ตัวตน หรือในอีกแง่หนึ่ง คือ ตกเป็นเหยื่อของสังคม มนุษย์ก็ต้องมุ่งแสวงหาความหมายของความเป็นอยู่ การมีชีวิตอยู่ และแม้ว่าจะไม่ได้รับคำตอบจากผู้ใด ก็ต้องพยายามหาคำตอบให้กับตัวเอง เพราะในแง่อัตถิภาวนิยม “มีแต่ตัวเองที่ให้คำตอบได้” จะรอคอยคำตอบไปโดยเสียเวลาทั้งชีวิตอย่างพระเอกในเรื่อง *คอยโกโดต์ (Waiting for Godot)* ของเบคเกตต์ (Beckett) ไม่ได้ เราต้องแสวงหาความหมายของชีวิต ถึงแม้ว่าชีวิตนั้นจะเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมายอันใด ดังในเรื่อง *เพียร์ กินท์ (Peer Gynt)* ของเฮนริค อิบเซน (Henrik Ibsen) ที่เปรียบเทียบการค้นหาชีวิตเหมือนการปอกเปลือกหัวหอมไปเรื่อยๆ ในที่สุดถึงแม้จะปอกได้หมด ก็จะไม่พบแก่นของหัวหอมอยู่ดี⁵ ชีวิตก็เป็นเช่นเดียวกัน

คนทั่วไปมักไม่กล้าเผชิญหน้ากับอัตถิภาวะของตนเอง และพยายามที่จะหลีกเลี่ยงจากภาวะดังกล่าวโดยการคล้อยตามสังคมส่วนใหญ่ แล้วดำเนินชีวิตประจำวันใน

³ ความคิดของนีทซ์เชอ (Nietzsche) ดู บทที่ 2 หัวข้อ 2.2.2.2 อัตถิภาวนิยมของนีทซ์เชอ

⁴ ดู *Being and Nothingness*, p. 784.

⁵ “ L'existence humaine est devenue insignifiante. Les liens profonds qui maintiennent l'unité de l'existence se relâchent, l'homme perd sa personnalité et la vie elle-même, l'oblige à prendre conscience de ce fait. C'est l'histoire de Peer Gynt épluchant l'oignon, qui n'y trouve que des couches successives, sans pouvoir parvenir à l'oignon lui-même.” Georges Lukacs, *Existentialisme ou Marxisme ?* (Paris : Nagel, 1948) trans. by E. Kelemen. pp.88-89.

ลักษณะเป็นกิจวัตร ไม่ดีนรณที่จะมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ผู้วิจัยเข้าใจว่าผู้ที่กล้าเผชิญหน้ากับอัตถิภาวะคือผู้ที่ไม่ถอยหนีและยอมแบกภาระความทุกข์ไว้บนบ่าทั้งสองข้างของตนเอง ยิ่งกว่านั้นคือกล้าที่จะเอาชนะขนบธรรมเนียมของสังคมเพื่อค้นหาอัตถิภาวะ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือ กรณีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทรงเลือกที่จะแสวงหาความจริง และทรงบรรลุ ได้ "ดวงตาเห็นธรรม" ด้วยพระองค์เอง

ในการแสวงหาความหมายของชีวิต มีแต่ตัวเองเท่านั้นที่ให้คำตอบได้ แต่ตัวเดิมนั้นจะต้องรับผิดชอบในคำตอบนั้นด้วย การแสวงหาความหมายของตัวของตัวเองของมนุษย์นั้นสามารถทำได้หลายวิธี เค็นสะบุโร โอเอะ (Kenzaburo Ōe) กับชาติ กอบจิตติ ต่างแสดงออกถึงการแสวงหาความหมายของชีวิตและการหลุดพ้นจากความทุกข์ในวรรณกรรมที่สร้างมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาลักษณะความเป็นอัตถิภาวนิยมในงานเขียนของนักเขียนทั้งสองที่ถึงแม้จะต่างชาติต่างภาษา แต่ก็มีคล้ายกันในงานซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่มีต้นกำเนิดมาจากโลกตะวันตกเช่นกัน (รวมทั้งนักประพันธ์แนวอัตถิภาวนิยมในโลกตะวันออกหลายท่าน อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นสากลของแนวคิดอัตถิภาวนิยมอีกด้วย)

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมของเค็นสะบุโร โอเอะนั้นมีจำนวนมาก แต่โดยส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาเฉพาะเรื่อง ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของชาติ กอบจิตติ ก็มีจำนวนมากพอสมควรเช่นกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นงานวิจารณ์นวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองท่าน⁶ นอกจากนี้ ในการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมในแนวปรัชญาโดยทั่วไป ทฤษฎี

⁶ ในกรณีของโอเอะ มีงานวิจัยที่เปรียบเทียบงานของเขากับ Gunter Grass และ Heinrich Böll ดู: Reiko Nemoto, *Memories of World War II: Victimization and Guilt in the Fiction of Mashima, Ōe, Günter Grass*. Ph.D. dissertation, Department of Comparative Literature, The Pennsylvania State University, 1991.

เช่นเดียวกับกรณีของชาติ ก็มีงานวิจัยที่เปรียบเทียบกับงานของ Gunter Grass เช่นกัน คือ อรุณรัตน์ คำสอน. *สุนทรียศาสตร์แห่งความพ่ายแพ้: การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายของกินเทอร์ กราสส์*

ทางปรัชญาจะมีบทบาทสำคัญในการศึกษานั้น⁷ ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมของนักประพันธ์ทั้งสอง โดยเน้นการสำรวจแนวความคิดทางปรัชญา โดยใช้ปรัชญาอัตถิภาวนิยมเป็นแนวทางสำคัญในการวิเคราะห์เปรียบเทียบงานวรรณกรรมของทั้งสองท่าน

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของวรรณกรรมอัตถิภาวนิยม
2. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะอัตถิภาวนิยมในวรรณกรรมของ เค็นสะบุโร โอเอะ กับชาติ กอบจิตติ

1.4 สมมติฐานในการวิจัย

1. วรรณกรรมอัตถิภาวนิยม มีความสัมพันธ์กับปรัชญาอัตถิภาวนิยม ซึ่งเสนอแนวคิดที่ว่า ความมีอยู่ (existence) มาก่อนสสารัตถะ (essence) มนุษย์มีอยู่แต่ไร้ความหมาย ยกเว้นมนุษย์จะสร้างให้เกิดความหมายขึ้นมา
2. วรรณกรรมของเค็นสะบุโร โอเอะ กับ ชาติ กอบจิตติ มีลักษณะอัตถิภาวนิยมเหมือนกัน แต่แตกต่างกันที่วรรณกรรมของเค็นสะบุโร โอเอะ เสนอสภาพสังคมหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยยึดแนวคิดของพฤติกรรมที่ไร้จุดหมาย ส่วนวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ เสนอสภาพสังคมปัจจุบันที่บีบรัดมนุษย์ ซึ่งทำให้ตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์หายไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วรรณกรรมยุคแรกๆของเค็นสะบุโร โอเอะ เป็นตัวบทในการศึกษา เนื่องจากผลงานในช่วงนี้มีลักษณะอัตถิภาวนิยมปรากฏชัดเจนกว่า

กับนวนิยายของชาติ กอบจิตติ (Aesthetics of Defeat : a Comparative Study of Günter Grass's and Chart Kobchitti's Novels). วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540. นับเป็นประเด็นที่น่าสนใจมากกว่า งานของทั้งสองท่าน สามารถนำมาเปรียบกับงานของ Günter Grass ได้เช่นเดียวกัน

⁷ P. Brunel, Cl. Pichois, A.-M. Rousseau, *Qu' est-ce que la littérature comparée?*, (Paris: Armand Colin, 1983) pp. 108-113.

ในช่วงอื่น ๆ วรรณกรรมที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ เรื่องสั้น 3 เรื่อง คือ เรื่อง *Kinyo na shigoto (Strange Job)* (1957) เรื่อง *Shisha no ogori (Lavish are the Dead)* (1957 และแปลเป็นภาษาอังกฤษ ปี ค.ศ. 1965), เรื่อง *Nongen no hitsuji (Sheep)* (1958 และแปลเป็นภาษาอังกฤษปี ค.ศ. 1970) นวนิยาย 4 เรื่อง คือ เรื่อง *Seventeen (Seventeen)* (1961 แปลเป็นภาษาอังกฤษปี ค.ศ. 1966) เรื่อง *Sakebi goe (Outcries)* (1962) เรื่อง *Seiteki Ningen* (แปลตรงตัวว่า Sexual Human) (แปลเป็นภาษาอังกฤษในชื่อ *J* ในปี 1996), นวนิยาย *Kojnteki na taiken (A Personal Matter)* (1966 แปลเป็นภาษาอังกฤษปี ค.ศ. 1968), และบทความชื่อ *Hiroshima Nōto (Hiroshima Note)* (1965) *Ōe Kensaburo Zensakuin I (Complete Works of Ōe Kensaburo 1)*

สำหรับงานของชาติ กอบจิตติ ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือเรื่อง *จนตรอก* (พ.ศ. 2523) เรื่อง *คำพิพากษา* (พ.ศ. 2524) เรื่อง *เรื่องธรรมดา* (พ.ศ. 2526) เรื่อง *หมาหน้าลอยน้ำ* (พ.ศ. 2530) และเรื่อง *เวลา* (พ.ศ. 2536)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อให้เข้าใจลักษณะวรรณกรรมแนวอัตชีวประวัติของญี่ปุ่นและของไทย อันจะเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมแนวอัตชีวประวัติของชาติอื่นๆ ต่อไป
2. เพื่อเผยแพร่วรรณกรรมของเค็นสะบุโร โอเอะให้เป็นที่รู้จักในวงการวรรณคดีศึกษาของไทยมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อนำเสนอความเป็นสากลของวรรณกรรมแนวอัตชีวประวัติ

1.7 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดหรือ concept ทางปรัชญาที่เป็นภาษาต่างประเทศ มักมีปัญหาในการแปลเป็นภาษาไทย มักจะมีการแปลออกมาแตกต่างกันออกไป คำศัพท์ทางปรัชญาใน

งานวิจัยชิ้นนี้ ได้ใช้คำภาษาไทยตาม *สารานุกรมปรัชญา*⁸ และหนังสือ *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม*⁹

ศัพท์ทางปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่สำคัญที่ใช้ในงานวิจัยมีดังนี้

ภวันต์ มาจากคำว่า being (อังกฤษ) / être (ฝรั่งเศส) / sein (เยอรมัน)

อัญญภาวะ มาจากคำว่า alienation (อังกฤษ) / aliénation (ฝรั่งเศส) / Entfremdung (เยอรมัน)

1.8 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาความคิดและปรัชญาแนวอัตถิภาวนิยมในรูปแบบต่างๆ
2. ศึกษาวรรณกรรมของเค็นซะบุโร โอเอะ และชาติ กอบจิตติ
3. เปรียบเทียบลักษณะความเหมือนและความแตกต่างกันในวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองด้านแนวคิดอัตถิภาวนิยม
4. สรุปผลการศึกษา
5. เสนอรายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม

⁸ กীরติ บุญเจือ, *สารานุกรมปรัชญา*, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.)

⁹ กীরติ บุญเจือ, *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism)*, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2522)